

Hva skjer med pengene i Østre Toten?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Østre Totens økonomi fant. Og Østre Toten har en tydelig historie: en nøktern jordbrukskommune med liten sparekonto som planmessig bygger om eldreomsorgen — men som i 2025 fikk en uventet regning som viste hvor lite den hadde å gå på.

49 mill.

så mye gikk kommunen i minus i 2025 — det meste på grunn av én uventet pensjonsregning på nesten 60 millioner som ingen visste om før den kom

7,7 %

så liten er sparekontoen målt mot årsinntekten. Østre Toten har ingen «arvefond» eller børspenger i bakhånd — reservene må spares opp i driften

111

institusjonsplasser kommunen planlegger å bygge ned fram mot 2040, og heller satse på hjelp i folks egne hjem. Det er en villet plan, ikke et tilfeldig kutt

Tenk på kommunen som en husholdning: Østre Toten «tjener» helt greit — skatt og overføringer fra staten, og kommunen har innført eiendomsskatt for å hente inn det den kan. Det meste går til faste «regninger»: skole, barnehage, eldreomsorg, helse. Men familien har **lite på sparekontoen**, og ingen rik onkel eller arv i bakhånd. Den lever nøkternt og planlegger godt. Så kommer det plutselig en stor, uventet regning i posten — og da må familien ut i minus, fordi den ikke hadde nok bufret opp. Det er omtrent det som skjedde i Østre Toten i 2025.

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, kommunens egne planer, aviser, tilsyn). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger — og er ærlig på hva som ikke lot seg bekrefte. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (revidert 16. juni 2026).

Østre Toten flytter penger fra sykehjem til helse og hjemmetjenester

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange barn trenger mer skole, en med mange eldre trenger mer omsorg. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Østre Totens faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

OMRÅDE	MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR	HVA BETYR DET?
Helsetjenester (lege, helsestasjon, rehabilitering)	16 mill. mer	Over forventet — baksiden av at eldreomsorgen flyttes hjem
Administrasjon («byråkratiet»)	14,5 mill. mer	Over forventet — og det vokser. Det uforklarte unntaket
Grunnskole	12 mill. mer	Over forventet — kommunen vil bli «landets beste oppvekstkommune»
Barnehage	3,7 mill. mer	Så vidt over forventet (lå litt under året før)
Barnevern	1,6 mill. mer	Så vidt over forventet
Sosialhjelp m.m.	0,4 mill. mindre	Omtrent på forventet nivå nå
Eldreomsorg og hjemmetjenester	11 mill. mindre	Under forventet — men det er en villet plan. Les neste side

Det viktige mønsteret: Østre Toten bruker *mindre* enn forventet på eldreomsorg på sykehjem, men *mer* enn forventet på helsetjenester. Det er ikke tilfeldig — det er to sider av samme plan: kommunen flytter bevisst eldreomsorgen fra sykehjem og hjem til folk, og da følger pengene med over til helse, rehabilitering og hjemmehjelp. Det ene unntaket som ikke passer inn er administrasjonen, som koster mer og mer. Det forklarer vi senere.

Regnestykket viser altså en kommune som **styrer pengene etter en plan**, ikke en som sløser. Eldreomsorgen drives nøkternt med vilje, og det meste annet ligger nær det forventede. Bare to ting stikker seg ut: at kommunen satser ekstra på skole (et bevisst valg), og at administrasjonen blir dyrere uten at noen helt vet hvorfor.

Hvorfor bygger kommunen ned sykehjemsplasser?

Det kan høres skummelt ut at en kommune med mange eldre bruker *mindre* enn forventet på eldreomsorg, og samtidig legger ned sykehjemsplasser. Men dette er ikke et sparetiltak som ble funnet på i siste liten. Det er en langsiktig plan kommunen har kalt «**Ny velferd 2040**» — og den har en klar idé bak seg.

- **Tanken er «livet leves best hjemme».** I stedet for at flest mulig eldre bor på sykehjem, vil kommunen at folk skal kunne bo trygt hjemme så lenge som mulig — med hjelp av hjemmetjeneste, hverdagsmestring og ny velferdsteknologi (for eksempel trygghetsalarmer og digitale hjelpemidler).
- **Planen er konkret:** 111 sykehjemsplasser skal bygges ned fram mot 2040, og to bo- og servicesentre (Kapp og Balke) gjøres om til private bofellesskap. Kommunen beholder retten til å tildele en del av leilighetene.
- **Tallene bekrefter at planen følges:** Østre Toten bruker allerede mer på hjemmetjenester enn på sykehjem, og bare 7 av 100 eldre over 80 bor fast på sykehjem. Det er akkurat slik en kommune som satser på hjemmehjelp ser ut.

Kort sagt: At eldreomsorgen koster mindre enn forventet er ikke et tegn på at de eldre får for lite. Det er en villet, vedtatt omlegging fra sykehjem til hjelp i hjemmet. Og gapet mot det «forventede» minker år for år (fra 20 millioner under i 2024 til 11 millioner under i 2025) — etter hvert som det blir flere av de aller eldste, nærmer kommunen seg det forventede nivået.

Men det er en spenning her: Kommunen har selv erkjent at den ikke kan ta ned sykehjemsplassene like raskt som planen sier — behovet for tunge tjenester forsvinner ikke over natten. Omleggingen er fornuftig, men den må skje i et tempo som ikke svikter dem som faktisk trenger en plass. Det er en balansegang kommunestyret må følge med på.

Dette er Østre Totens «signatursak»: en jordbrukskommune med eldrebølge som disiplinert og planmessig bygger om eldreomsorgen for framtiden — ikke fordi den må kutte i panikk, men fordi den har bestemt seg for en retning.

Nøktern økonomi — uten noe i bakhånd

7,7 %

sparekontoen («disposisjonsfondet») målt mot årsinntekten — en tynn buffer, og ingen børs penger i bakhånd

-2,7 %

kommunen gikk i minus i driften i 2025 — i stedet for å spare, måtte den ta av reservene

89 %

kommunens lån tilsvarer nesten en hel årsinntekt — det koster renter og avdrag hvert år

Her er den ærlige historien. Østre Toten er ikke en rik kommune, men den har styrt nøkternt. Det store problemet er ikke sløsing — det er at det er **lite å gå på når noe uventet skjer**.

Ingen rik onkel i bakhånd

Noen kommuner har store «arvefond» fra salg av kraftselskaper eller penger plassert i markedet som gir avkastning i gode år. **Østre Toten har ikke noe slikt**. Sparekontoen er liten (7,7 %), og det finnes ingen finansiell joker som kan redde et dårlig år. Det betyr at reservene må bygges opp i selve driften — krone for krone, ved å bruke litt mindre enn man tjener. Og kommunen har allerede innført eiendomsskatt (siden 2014, også på bolig), så den henter alt den kan på inntektssiden.

Pensjonsregningen som veltet året

I 2025 kom det plutselig en regning fra pensjonskassen (KLP) på nesten **60 millioner kroner** — penger kommunen ikke visste om før den kom. Både kommunedirektøren og økonomisjefen sier rett ut at regningen var ukjent. Resultatet ble at kommunen endte året **49 millioner i minus**. Det dramatiske her er ikke først og fremst regningen i seg selv, men hva den *avdekket*: en kommune med så tynn buffer at én uventet regning velter hele driftsåret. Hadde sparekontoen vært større, ville sjokket vært til å bære.

Det administrasjonen ingen forstår: Mens nesten alt annet i kommunen strammes inn, koster administrasjonen («byråkratiet») mer og mer — fra rundt 8 millioner over forventet i 2024 til 14,5 millioner over i 2025. Ingen av kildene forklarer hvorfor. Det kan være helt naturlig (små kommuner har dyrere administrasjon per innbygger enn store), eller det kan være et sted å effektivisere. Vi vet rett og slett ikke — og derfor bør kommunestyret be om en forklaring. Vi kaller det ikke sløsing; vi kaller det noe som bør undersøkes.

Det ærlige bildet er altså verken «Østre Toten er i krise» eller «alt er på stell». Det er en nøktern, godt planlagt kommune med svært lite i reserve — der ett uventet sjokk i 2025 viste hvor sårbar en stram økonomi uten buffer egentlig er.

Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I 2025 hadde Østre Toten et **underskudd** (minus 2,7 %) — i stedet for å få noe til overs, måtte kommunen ta av reservene. Hovedårsaken var den uventede pensjonsregningen.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som kan brukes når noe svikter. Måles i prosent av årsinntekten. Østre Toten: 7,7 % — en tynn buffer, og uten noe «arvefond» eller børs penger i bakhånd.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Østre Toten rettferdig med helt ulike kommuner — og det er dette som viser at kommunen bruker mindre enn forventet på sykehjem, men mer på helse og skole.

«Ny velferd 2040»

Kommunens langsiktige plan for eldreomsorgen: bygge ned 111 sykehjemsplasser fram mot 2040 og satse mer på hjelp i hjemmet, hverdagsmestring og velferdsteknologi. Forklaringen på at eldreomsorgen koster mindre enn forventet.

Netto lånegjeld

Kommunens «boliglån». Østre Totens gjeld tilsvarer rundt 89 % av en hel årsinntekt — den koster renter og avdrag hvert år, og presser hvor mye kommunen har igjen til tjenester.

Eiendomsskatt

En skatt kommunen kan velge å kreve inn på eiendommer. Østre Toten innførte den i 2014 (3,3 promille, også på bolig) — kommunen henter altså inn det den kan på inntektssiden allerede.

Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), revidert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning.

Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, kommunens egne planer, lokalaviser (OA og NRK om pensjonssjokket) og statlige tilsyn. Hver tallpåstand er sporbar til kilden. Den tekniske rapporten er også ærlig på et viktig forbehold: kommunens egne årsregnskaper for 2024–2025 lot seg ikke finne i fulltekst, så tallene er ikke krysssjekket mot kommunens reviderte regnskap — det eneste eksternt bekreftede 2025-tallet er at kommunen gikk 49 millioner i minus.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tall i millioner kroner der annet ikke er sagt; hovedår 2025 (2024 som sammenligning). Viktig presisering: når analysen sier at noe koster «mindre enn forventet», betyr det ikke at tilbudet er dårlig — for eldreomsorgen er det en bevisst, vedtatt omlegging. Og når administrasjon koster «mer enn forventet», betyr det ikke sløsing, men at det er en indikasjon som bør undersøkes nærmere. Poenget er at valgene bør tas med åpne øyne, og at kommunen har svært lite i reserve den dagen en uventet regning kommer.